

Minister Klimatu i Środowiska

DGO-OPZ.050.5.2024.KN
3098546.12183949.9797998
Warszawa, 05-04-2024

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację Pana Posła Pawła Szrota z dnia 15 marca 2024 r., znak K10INT1890, w sprawie koniecznych do przeprowadzenia działań związanych z poprawą środowiska na terenach byłych Zakładów Chemicznych „Zachem” w Bydgoszczy, poniżej przedstawiam następujące informacje.

Odnosząc się do pytania 1 dotyczące środków finansowych przeznaczonych na poprawę stanu środowiska na wielkoobszarowych terenach zdegradowanych, należy poinformować, że przepisy ustawy z dnia 16 czerwca 2023 r. o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1719), tzw. ustawy o WTZ, przewidują elastyczny i szeroki katalog źródeł finansowania, w tym środki Unii Europejskiej (Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności, Fundusz Invest EU) oraz krajowych funduszy ochrony środowiska, wskazując również na możliwość pozyskania przez właściwy organ środków z innych źródeł. Jednakże wyjaśnić należy, że ustawa o WTZ nie wskazuje wprost konkretnych kwot środków na wykonanie zadań wynikających z ustawy – wysokość dofinansowania zależy od zaplanowanej w poszczególnych funduszach puli środków, a także szczegółowych zasad udzielania dofinansowania. Środki poszczególnych funduszy mogą być wykorzystywane w celu zapewnienia odpowiedniego montażu finansowego przedsięwzięć na WTZ w odpowiednim czasie, zgodnie z przyjętym harmonogramem prac. Tylko i wyłącznie otrzymanie środków na cele poprawy stanu środowiska na obszarze WTZ skutkuje powstaniem obowiązku podjęcia działań przez samorząd. Nie dotyczy to środków własnych gminy, które mogą zostać wykorzystane jedynie dobrowolnie.

Prace nad ustawą były prowadzone w ramach przygotowania do wdrażania Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), czego celem było

umożliwienie pozyskania przez Polskę środków w wysokości 65 mln euro. Ponadto w ustawie przewidziano inne możliwe do wykorzystania źródła finansowania:

- program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (możliwe pozyskanie środków w wysokości 40 mln euro),
- program Invest EU (ogółem wartość programu w części dot. ochrony środowiska - 9,9 mld euro w formie gwarancji dla pożyczek),
- uzupełniająco – krajowe fundusze ochrony środowiska, np. istniejący Program Priorytetowy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pn. „Ochrona powierzchni ziemi”,
- inne środki pozyskane przez właściwy organ, w tym przykładowo regionalne programy operacyjne lub programy w perspektywie UE po roku 2029.

Należy przy tym wyjaśnić, że zapotrzebowanie w tym zakresie będzie stale analizowane i w razie potrzeby będą podejmowane działania związane z występowaniem o dodatkowe środki, biorąc pod uwagę przede wszystkim kolejny okres programowania środków Unii Europejskiej, co jest uzasadnione w szczególności z uwagi na zakładany długi termin przygotowania formalno-technicznego przedsięwzięć do właściwych prac terenowych związanych z usuwaniem zanieczyszczeń i zagrożeń w danej lokalizacji.

Aktualnie trwają prace formalno-organizacyjne związane z uruchomieniem środków z KPO. Wstępnie ocenia się, że nabór dot. środków KPO dla inwestycji B3.2.1 „*Inwestycje w neutralizację ryzyka i rekultywację wielkoobszarowych terenów przemysłowych i Morza Bałtyckiego*” dotyczącej WTZ będzie możliwy do uruchomienia w II kwartale br. Podkreślenia wymaga natomiast, że ostateczne skierowanie środków do samorządów uzależnione jest od wielu czynników, z których większość jest uzależniona od działań samych gmin. Można tutaj wymienić m.in. rozpoczęcie przez NFOŚiGW naboru dla ww. inwestycji, złożenie wniosków o dofinansowanie przez samorządy oraz oceny złożonych projektów (jako niezbędny warunek uzyskania wsparcia), następnie gotowość wnioskodawców do zawarcia umów o finansowanie, a w efekcie kluczowego elementu w postaci złożenia wniosków o płatność za wykonanie działania. Zatem istotne znaczenie w tym obszarze będzie miał fakt odpowiedniego przygotowania do absorpcji tychże środków po stronie gmin, w szczególności zaawansowanego stopnia przygotowania do realizacji przedsięwzięć w terenie, jak również gotowość do wnioskowania o płatności za wykonanie działania.

Niezależnie od powyższego pragnę wskazać, iż dla terenów ZCH ZACHEM w Bydgoszczy, których w szczególności dotyczyło otrzymane zapytanie poselskie, już od wielu lat prowadzone jest wsparcie mające na celu zabezpieczenie lokalnej społeczności oraz ograniczenie możliwości rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń i zagrożeń w środowisku. Przykładem może być tutaj chociażby projekt pn. „*Remediacja terenów zanieczyszczonych w rejonie dawnych ZCH „ZACHEM”*”

w Bydgoszczy w celu likwidacji zagrożeń zdrowotnych i środowiskowych, w tym dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Wisły oraz Morza Bałtyckiego”, którego wnioskodawcą była Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Bydgoszczy. Projekt ten, o wartości całkowitej ponad 120 mln zł i wsparciu UE przekraczającym 103 mln zł, realizowany był od 2018 roku w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 i miał znaczący wpływ na minimalizację oddziaływania dawnych ZCH ZACHEM na środowisko naturalne.

Odnosząc się do pytania 2 dotyczącego aktualnie podejmowanych jak i planowanych działań w celu poprawy stanu środowiska na obszarach zdegradowanych wymienionych w załączniku do ustawy o WTZ należy wskazać, że efektem planowanych działań ma być przede wszystkim szczegółowe rozpoznanie, zbadanie i inwentaryzacja występujących zanieczyszczeń, a następnie zabezpieczenie lub zagospodarowanie historycznych odpadów i ograniczenie wpływu wywołanego przez nie na środowisko i zdrowie ludzi. Przepisy ustawy o WTZ mają charakter specustawy dedykowanej konkretnym, wymienionym w załączniku do ww. ustawy miejscom¹, które zostały uznane za najbardziej niebezpieczne. Ustawa przewiduje również możliwą identyfikację jeszcze nierozpoznanych WTZ i wprowadzenie ich do ewidencji, którą będzie prowadzić Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

Organem właściwym w sprawach prowadzenia działań związanych z poprawą stanu środowiska na wielkoobszarowych terenach zdegradowanych jest wójt, burmistrz albo prezydent miasta, z wyjątkiem terenów zamkniętych, dla których organem właściwym jest regionalny dyrektor ochrony środowiska. Właściwy organ wykonuje kompleksową ocenę stanu środowiska na wielkoobszarowym terenie zdegradowanym oraz opracowuje projekt planu poprawy stanu środowiska na tym terenie. Plan ten jest ustalany stosowną decyzją administracyjną.

Zakres kompleksowej oceny stanu środowiska obejmuje wykonanie badań właściwości odpadów; badań zanieczyszczenia powierzchni ziemi, wód powierzchniowych i podziemnych oraz w razie potrzeby – powietrza oraz opracowanie wyników tych badań. Wyżej opisane badania są konieczne do opracowania projektu planu poprawy stanu środowiska na wielkoobszarowym terenie zdegradowanym.

Następnie plan poprawy stanu środowiska na wielkoobszarowym terenie zdegradowanym będzie ustalany decyzją administracyjną (art. 8 ust. 1 ustawy

¹ Aktualnie ustawa obejmuje 5 terenów:

- Zakładów Chemicznych „Zachem” w Bydgoszczy,
- Zakładów Chemicznych „Organika-Azot” w Jaworznie,
- Zakładów Chemicznych „Tarnowskie Góry” w Tarnowskich Górach,
- Zakładów Przemysłu Barwników „Boruta” w Zgierzu,
- Zakładów Włókien Chemicznych „Wistom” w Tomaszowie Mazowieckim.

o WTZ). Zakres decyzji w sprawie poprawy stanu środowiska na wielkoobszarowym terenie zdegradowanym obejmuje między innymi harmonogram i termin wykonania ww. planu poprawy, w tym m.in.:

- usuwania odpadów lub zabezpieczania powierzchni historycznych składowisk odpadów przemysłowych lub miejsc gromadzenia historycznych odpadów przemysłowych lub ich rekultywacji, a także zagospodarowania i przetwarzania odpadów powstałych w wyniku tej działalności,
- rekultywacji gruntów zdegradowanych lub zdewastowanych,
- remediacji zanieczyszczonej powierzchni terenu,
- działań mających na celu ochronę wód lub powierzchni ziemi,
- przywracania elementów przyrodniczych, o ile jest to konieczne,
- monitoringu stanu środowiska lub stabilności geotechnicznej składowanych lub zebranych odpadów w trakcie wykonywania czynności opisanych powyżej,
- rozmieszczenia tablic ostrzegawczych na granicy składowiska lub miejsca składowania historycznych odpadów przemysłowych albo obszaru, na którym przeprowadza się remediację powierzchni ziemi,
- ogrodzenia lub prowadzenia wizyjnego systemu kontroli składowiska lub miejsca składowania historycznych odpadów przemysłowych lub ograniczenia korzystania z nieruchomości na której się one znajdują, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi lub zachowania efektów wyżej opisanych działań.

Odnosząc się do pytania 3 dotyczącego planowanych dodatkowych inicjatyw lub środków wsparcia dla gmin w celu realizacji zadań na wielkoobszarowych terenach zdegradowanych, informuję, że Zarządzeniem z dnia 29 marca 2024 r.² powołano Zespół do spraw wielkoobszarowych terenów zdegradowanych, mający pełnić rolę organu pomocniczego przy Ministrze Klimatu i Środowiska. Zespół będzie kontynuował prace Zespołu do spraw terenów zdegradowanych powołanego zarządzeniem Ministra Klimatu w sprawie powołania Zespołu do spraw terenów zdegradowanych³, a który z kolei kontynuował prace rozpoczęte przez Zespół powołany zarządzeniem Ministra Środowiska⁴. Ww. działające dotychczas zespoły osiągnęły swój cel działania, jednak uchwalenie i wejście w życie ustawy o WTZ nie kończy prac związanych z wykonaniem czasochłonnego i skomplikowanego zadania, jakim jest poprawa stanu środowiska na tych terenach. Samorządy gmin,

² Zarządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 28 marca 2024 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wielkoobszarowych terenów zdegradowanych (Dz. Urz. Min. Klim. i Środ. poz. 18).

³ Zarządzenie Ministra Klimatu z dnia 1 lipca 2020 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw terenów zdegradowanych (Dz. Urz. Min. Klim. poz. 35), zmienione Zarządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 grudnia 2020 r. zmieniające zarządzenie w sprawie powołania Zespołu do spraw terenów zdegradowanych (Dz. Urz. Min. Klim. i Środ. poz. 21).

⁴ Zarządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 października 2016 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw terenów zdegradowanych (Dz. Urz. Min. Środ. poz. 67).

na których terenie znajdują się rozpoznane wielkoobszarowe tereny zdegradowane, wymienione w załączniku do ustawy o WTZ, zgłaszają potrzebę prowadzenia bieżącej dyskusji dotyczącej prowadzenia działań na tych terenach. Celem pracy nowego Zespołu będzie identyfikacja potrzeb, analiza propozycji i przedstawianie własnych propozycji zmian obowiązujących przepisów prawa w zakresie zadań dotyczących poprawy stanu środowiska na wielkoobszarowych terenach zdegradowanych obejmujących wprowadzenie zmian technicznych, prawno-organizacyjnych i finansowych wynikających m.in. z doświadczeń z wdrażania ustawy o WTZ.

Z wyrazami szacunku

Z up. Ministra

Anita Sowińska
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości

Departament Spraw Parlamentarnych w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.